

## S. VI.

Subiungit auctor questionem, an ipsum regnum possit alienari? Distinguendum, an regnum sit patrimoniale, an usufructuariū: illud alienari potest, hoc non potest nisi consensu populi, 1) quia princeps in ejusmodi regnis non habet plus juris; quam ipsi a populo concessum, id jus autem ei non concessum; 2) electa est persona vel familiæ qualitas, ergo alius imperans invitis civibus non obtrudendus. Nec intereat, totum regnum, an ejus pars alienetur, nam & tunc onus in reliquo incumbit: sed posterius habet exceptionem, si ex necessitate pacis ineundæ causa sit alienatio pars regni; tunc enim cum finem velint subditi, nempe pacem, velle etiam debent media; hinc non iusta fui alienatio Minorcæ, Gibraltaris, facta ab Hispanis in Anglos; provinciarum quarundam & urbium Svecicarum in Russos, Danos, &c. Denique uti imperans alienare nequit regnum vel regni partem: ita nec abtrumpere se debet pars altera invita, id enim pro rebellione esset habendum, e. g. Corsi subducere se volebant injustissime rei publicæ Genuensem. Attamen nec hic necessitatem habere legem facile patet; hinc si hostis partem avellit, etiam haec jure prestat homagium.

## C A P U T X V I .

## De Bello &amp; Pace.

## S. I.

**I**ntra jura majestatis, de quibus adhuc ex instituto actum, est etiam *jus belli & pacis*, idque adeo magni momenti, ut GROTIUS ideo totum *jus gentium publicum universale* *jus belli & pacis* vocat, atque ita inscriperit opus suum incomparabile. Agitur hoc capite 1) de *justitia belli*, S. I., 2) de modo *bellum gerendi*, S. 5, 11. 3) de *adquisitionibus per bellum*, S. 12, 14. 4) de *conservario belli*, id est, de pace, S. 15. ad fin.

De justitia belli duo queri possunt: 1) an in genere *bellum geri licet*? S. I. 2) quoniam in specie sint *causa belli* specifica? S. 2, 4. 1) Quoniam in genere *bellum pro illicito*, aut *falsim pro indigno Christiani gerere habeant*, supra vidimus h. i. cap. 8. S. 5. ubi & ERASMI argumenta profligavimus, quæ jam repete nihil attinet. At quia hic ita dissentit Hobbesius, ut in alterum extremum ruit, & *bellum pro statu hominis maxime naturali venditer*, etiam huic satisfaciendum erit. *Naturale* dicitur, quod aut a Deo iuditum est *creaturis*, adeoque ex Dei intentione omnibus inest, quo sensu vivere, edere, bibere, dormire homini naturale esse diximus; aut *naturale* vocamus, quod rationis dictamini congruit, quo sensu *conervationem* sui, *procreationem* & *educationem* *sobolis*,

immo totum jus, quod ratio constituit, naturale vocamus. Neutro sensu bellum pro statu maxime naturali hominis haberi potest, quia nec ad hoc nos Deus creavit, ut bella gereremus; nec ratione hoc consentaneum est, ut populus populum hcedat, sed ut pacem colat. Quemadmodum vero multa in se non sunt naturalia, quia tamen in statu extraordinario necessaria & ratione consentanea sunt, veluti venie fictio, refectione membra puridi, uitulacio, cauterium: ita & bellum in statu hominis extraordinario est iustum. Pax colenda, (hic est status naturalis & ordinarius hominis): at si pacem colese non licet per aliorum injurias, bellum gerendum. Quid vero ell bellum? est status foecieratum liberarum de jure controverso inter se vi certantium, & propositum certandi retinendum. Status; non actus, nam saxe acta non inter se certant belligerantes, e.g. hymene, vel si inai bellum geritur, & classes in porticum subducuntur, & tamen manet bellum. Successorum liberarum; nam que aliorum imperio subfunt, belli gerendi jus non habent, quia habent judicem suum; hinc detestanda bella civilia, bella privata, rebelliones seu bella inter imperantem & cives. De jure controverso; est enim bellum modus litigandi in statu naturali, ergo plus, quam barbarum est, bellum honoris & glorie, aut latrociniorum, aut amplificandi territorii causa gerere; hinc Alexander vocatus latro totius orbis. Vi; nondum ergo est

est bellum, ubi tantum calamis digladiantur inter se principes, vel legati inter se disputant. Propositum certandi retinendum; pertinet haec clausula ad tempus induciam, sape enim suspenditur vis armorum ad tempus, vel breve, vel longum: ubi quaritur, utrum illa inducatur ad belli, an ad pacis tempus pertineant? Resp. ad bellum, 1) quia adhuc certandi propositum remanet, 2) quia ius controversum nondum ad liquidum perductum est.

## S. H.

At quzenam in specie causae belli justificæ? Hic ante omnia distinguendum inter causas justificas, politicas, & prætextus: 1) causæ justificæ sunt, ob quas bellum dicitur iustum, e. g. vim vi repellere; 2) causæ politicas, ob quas bellum habetur rei publicæ utile, e. g. Cato decernebat Carthaginem delendam; 3) prætextus sunt causæ justæ, sed in facto falso, e. g. lupus conquerebatur, ovem sibi aquam turbidam reddidisse. Nos loquimur de primi generis causis, quarum tres statuit Grotius, de iur. bell. & pac. II, 1, 2. a) vindicationem juris ab altero nobis injuste interversi; talis erat causa, ob quam gerebatur bellum Hispanicum; eo etiam pertinet laesio, ob quam satisfactio denegatur; hinc Sagunto exciso Romanorum bellum inferebant Carthaginensibus; b) propulsionem vis insultæ, e. g. si quis armis nos adgrediatur, quem nullam iniuriam lesimus; c) poenam, si gens enormi facinori contra ius naturæ admisso-

se polluerit, quale bellum ab Israelitis gestum *Jud. XIX.* fegg. Sed caussam postremam falliam esse, jam supra demonstravimus, quia gens gente non est superior, poena autem semper a superiore infligenda. Vid. qua diximus supra lib. II. cap. 13. §. 5. Remanent ergo duas causas priores; si ergo vindicamus jus nobis per injuriam interversum, *bellum erit offensivum*; si propulsamus vim injustum, *defensivum*. Itaque facile deciditur quæstio, an omne bellum defensivum sit justum? Negatur, quemadmodum nec omne offensivum injustum est: culpa non reddit in auctorem pugna, sed in eum, qui alteri fecit injuriam, sive adgrediens sit, sive non. Quæritur etiam, an laxionem, qua bello gerendo sufficiat, magnam esse oporteat, & quantum? Resp. quantacumque sit, vel quantulacunque, perinde est, nam 1) lædens etiam nos in re minima & satisfactionem dengens, hominem animum declarat; 2) qui in minimo lœvit, plura & majora affectabit, simulac fuerit occasio; 3) quemadmodum in statu civili ne minimam quidem injuriam pati teneat, sed semper mihi integrum est, actionem eo nomine instituere, ita & de bello idem sentendum, quippe quod loco actionis civilis est in statu naturali. Alia vero quæstio est, an prudenter agat, qui ob caussas nullius momenti ad arma ruit? justum est, ob rem minimam actionem instituere, sed non ideo prudenter agit, qui id facit, sumtibusque duplo majoribus rem minimi preii vindicat; ita & de bello statendum.

## §. III.

## §. III.

Hinc recte suader auctor, antequam belli aleæ res committatur, experiunda esse quavis, ut de controversia amice transfigatur. Eleganter CICERO, de officiis, I. 11. cum duo sint genera dicendi, unum per disceptationem, alterum per vim: cumque illud proprium se hominis, hec belliarum, confundendum est ad posterius, si uti non licet priore.

Habet hoc justas causas, nam 1) omne bellum etiam justum cum clade subditorum conjunctum est; 2) sumus immensi requiruntur; 3) res aleæ plena est, & tam qui justum bellum gesit, quam aggressor succumbere potest. Hinc in finem predicta 1) colloquia, deductiones, legatorum conventus; 2) provocatio ad arbitros, sponsores; sic Athenienses & Megarenses de Salamine compromiserunt in Lacedæmonios; 3) addit auctor in maiore opere lib. 8. cap. 6. §. 3. fortè, commendant quidem hoc medium CHRYSOSTOMUS, Orat. de forunnæ, AUGUSTINUS, de doctrina Christiana, libr. I. cap. 28. GROT. de juri belli. & pac. II. 23, 9, sed id parum prudens consilium. Hinc facile apparet, quid sentendum de bello repræsentativo, si caussa per duellum decidatur; tale quid factum inter Æneam & Turnum, inter Horatios & Curiatios, de quibus Metius apud LIVIUM lib. III. Ineamus aliquam viam, qua uter utri imperet, sine magna clade, sine multo sanguine utriusque populi decerni possit. Certamen ejusmodi singulare in se

X 5 non

non injussum est: 1) si enim licet in situ naturali integros committere exercitus, quidni etiam pauciores; 2) ita res re vera in compendium mittitur, parciturque sanguini. Sed consultum id numquam est, quia incertus sum, an alter sit idem habiturus viribus integris; 3) quia sic nullum superest remedium emendandi cladem, cum contra in justo bello raro res uno praedio transfigatur.

## §. IV.

Vidimus justas bellorum causas: jam de iniustis, quibus plerunque illae justificare prætextuntur; ex vel 1) aperte, quarum iniquitas & iniustitia in oculos veluti occurrit, quales a) avaritia & cupiditas fines proferendi, qua imprimis laborabant Romani, quidquid pro iis deferat ALBERICUS GENTILIS in libello de *justitia armorum Romanorum*, b) glorie studium, quo laborabat Alexander M. Absurda ergo sententia Rabbinorum, qui Israelitas existimant bella gerere, & populos subjugare potuisse ex decreto syneidrii sine alia justa causa, modo id fecerit ad augmentum glorie Israe lis. Vid. SELDENUS de *jur. natur. & gent.* secundum *disciplin. Hebror.* VI, 3. & 12. 2) subtilliores, quæ facilius pallio justitiae velantur, quales a) metus ex vicini apparatu; hæc iniusta causa, nisi potentius illa iniuste quætitas; b) metus ex vicini adversario; c) utilitas jure destituta, e.g.

Turca

Turca jam sollicitatur a Gallis ad arma contra imperatorem, quia commodissima sit occasio amissa recuperandi; d) cupiditas fedes novas querendi; inde nocturn bellum Cimbrorum cum Romanis; non possunt enim nova fedes occupari, ubi non est vacua possessio, aliusque jam est jus quæsumus.

## §. V.

Hæc de prima parte; jam de modo gerendi bella, ubi primo queritur, utrum bella vi tantum aperta gerenda sint, an & dolis & stratagematibus uti licet? Adfirmant hoc plerique. Cleandrites apud POLLON. *strategemata. libr. II.* quia leonina non percingit, vulpina adiungenda est. Et quidem non male; nam 1) hosti licet nocere; id cum & stratagematibus fiat, quidni his utendum? 2) ita parcitur multo sanguini, & sic finis facilis attingitur; 3) sapere id necessarium est ob virtutem iniquitatem; 4) ipse Deus heroibus veteris testamenti strategemata præscriptis, veluti Iosue in capienda urbe Ai. Boni vero cum hac in re facile quis possit a justitiae regulis defelctere, dilictione opus est. Aut hollis cum hoste agit, tamquam cum hoste, aut tamquam cum paciente: priore cau circumvenire potest hostem, non posteriore; hinc turpe, hosti quoque fidem non servare. Recte Agesilaus apud PLUTARCH. in ejus vita: fidem in fideare fallere nihil aliud est, quam Deos consennere, hostium vero circumvenientem non modo cum iniustia, sed & cum magna laude & jucundo con-

*juncta est compendio. Præterea etiam evendum , ne stratagema in se sint contra honestum & decorum , qualia sunt omnia 1) quæ dolo malo innocentum cladem intendunt ; quamvis enim hæc plane caveri non possit : tamen etiam non affectanda est studio . Hinc ad stratagema non pertinet infœctio aquarum per venena ; 2) quæ decoro bellico adversantur , e. g. uti armis vetitis , pereustores immittere capiti hostis , &c.*

## §. VI.

*Hactenus de dolo : jam 2) de vi , de qua jus nature & gentium commendat regulam : hosti in hostem in infinitum omnia licent . Hæc regula recte intelligenda ; sensus non est , licere omnia in infinitum , quo ad qualitatem , ut possit quis omni scelerum genere adversus hostem impune uti , uti VIRGILII existimasse videtur , dum cecinisse Aen. II. 330.*

*— Dolus , an virtus quis in hoste requiratur ? nec sensus est , hæcendi animum non habere debere finem ; potius enim bellum debet geri proper pacem , alias homo bratus ipsis esset deterior ; sed sensus est , posse quem adversus hostem viuti , non donec reparata sit injuria , sed donec ille ad satisfactionem paratus sit , quamvis inter damna , quæ nobis intulit & ipse passus est , nulla sit proportio ; ratio est 1) quia , qui bellum nobiscum injustum gerit , hostili est animo , cumque retinet , quamdiu non paratus est ad satisfactionem , ergo & iudici potest tamdiu , donec satisfaciat , quamvis plus detractioni*

*menti patiatur ; 2) quia ea proportio servari nequit in bello , uti in judiciis , ubi auctoritas omnia moderatur , cum in bello per hostem ipsum stet , quamdiu iudici velit . Sed tamen hunc rigorem temperat merito 1) humanitas , quæ & humani generis , innocentum & posterorum rationem haberi jubet ; hinc non probandum a) si præter necessitatem omnia ferro flammisque devastentur , b) arbores & silvæ excindantur , c) viæ populi in servitutem perpetuam abripiantur , d) in viis occidendi crudelitate , stupris , similibusque sceleribus delectentur ; 2) ratio bellum est decorum in bellis ex judicio humaniorum gentium observandum ; hinc non probantur a) arma vetita , e. g. falces , sagittæ vencno infectæ , b) servitus bello captivorum , c) supplicium deditiotorum .*

## §. VII.

*Ad modum bella gerendia pertinet etiam divisio bellii in sollemnes , & minus sollemnes , quæ dupliciter potest intelligi , vel 1) de personis bellum suscipientibus , tunc sollempne est inter liberas gentes , minus sollempne inter eas , qui superiorem habent , adeoque ejus generis sunt omnia bella ci-vilia , privata , dissipationes , vel 2) de ritu bellum suscipiendi , tunc bellum sollempne est , quod sollemniter indicatum , minus sollempne , quod minus sollemniter . Talis ritus apud Persas erat postulatio terra & aquæ , de qua sapient HERODOTUS ; apud Romanos indicatio per faciales , sacerdotes , qui sagminibus & armis instructi in hostium fines ibant*

&amp; res

& res repecebant, non audit hastam in fines hostium projiciebant, cum certa imprecationis formula, de qua *Bisson. de formul. & solemnib. popul. Rom. verb.* Inter Europaos seculo adhuc XVI. bellum indici solebat per ceryces, *Herolde*, qui certo induit velutum generi litteras diffidationis ipsi hostili regi tradebant; quale exemplum historia refert de Carolo V. imperatore, qui hoc ritu Francisco I. bellum indexit. Hodie id fieri solet per clarigatorem & manifesta, de quibus *I. n. Boeckebus*, eorumque publicationem ad sonitum tubarum & tympanorum. Quaritur vero, an hoc differimen agnoscatur jus naturae & gentium? Resp. priore sensu hanc divisionem omnino esse realem, nam bellum liberorum gentium est justum, civile & privatum injustum. In illo capti tractantur tamquam hostes, in civili tamquam cives: (hinc servituti in bellis hisce non erat locus), *Grotius, de iure bell. & paci. III, 3, 23.* in privato tamquam rebellis. At posteriori sensu res redit ad arbitrium gentium, ritus enim sunt arbitrarii, hinc & ratione populorum, & ratione temporum variant. Illud modo observantum, 1) denunciationem belli non debere fieri per ritus impios, & regulis iusti, honesti, decori contrarios; sic *Turca* bellum denunciant, legatos illius nationis in carcere abripiendo; 2) ritibus his semel receptis utendum esse, ne alter deinde conqueratur, bellum justum secum gestum nosse esse; latrocinia & dissidationes sunt

sunt turpia, ab iis ergo ut distinguantur bella iusta, aliquo ritu opus est; 3) non violandos esse hostes convitii & injuriis scurrilibus, nam 1) res agitur inter reges magnosque principes, 2) eo ipso alteri populo ius damus par pari referendi, 3) litterae ejusmodi semel scriptae manent etiam pace inita, & perpetuo impediunt amicitionem gentium.

## S. VIII.

Cum ergo & personae bellum gerentes differimus inter bella faciant; qualiter est, quis bellum gerere possit? Resp. gentes liberas: hinc status imperii habent quidem jus belli & pacis ratione exterorum, non autem inter se, fracta pacis rei sunt, qui arma adversus constitutum accipiunt. Nam bellum est ob defectum judiciorum, defectus hic tantum est in statu naturali, ubi nullus superior, non in civili & ubi superior est, ergo & in illo bellum justum est, in hoc injustum. Hinc pendet solatio questionis, an magistratus, e. g. praeses provincie possit bellum indicere & gerere injussu principis vel populi? Negat 1) quia habet superiori, cuius auxiliis provincie praediti, 2) quia res cum particulio totius rei publica conjuncta est. Talia inter ipsos privatos speciale requirunt mandatum. Legatorum Fabiorum, Liv. V, 36. Excipiuntur tamen causas: 1) si hostis provinciam aggreditur, defensio enim semper communis cemetur praesidi province; 2) si provincia sit admodum remota, ut non possit speciale mandatum

datum expectari; hinc Batavorum præses Indie bella cum barbaris prius aliquando confici, quam de eo illato nuncii advenerunt. Sed id sit 1) ex mandato cum libera; 2) quia bella ita India brevi tempore confici solent, Indis artis bella gerendi & armorum admodum imperitis, & nec terra marique fatis validis adversus tot classes & innumera, quæ Battavi ibi habent.

## §. IX.

Sed queritur, an & ob facta non civitatis, sed aliena, e. g. privatorum, bellum iusti geratur? Resp. in se hoc fieri non potest, quia bellum est status gentium liberarum de jure controverso inter se certantium: ubi ergo non est jus controversum, ibi nec bellum esse potest. Jus vero controversum hic non est inter duas civitates, sed inter unam civitatem & privatum, quocum bellum non geritur. Sed quemadmodum supra in doctrina de imputacione demonstravimus, multis modis contingere posse, ut cui alienum factum imputetur: ita id hoc casu ita contingit, 1) si imperans vel res publica denegat satisfactionem, & potius factum defendit; hinc Galli Romanam delebant, quod legati Fabii adjuverant Clusinas, corumque deditio denegaretur, Liv. V. 36. Corinthus funditus excidebatur, quia cives legatos Romanorum violarant; ita Carthaginenses negabant suo iussu excisam Saguntum, & tamen jure bello perebantur, quia hoc Hannibalis factum probabant

defen-

defendebantque, & Hannibalem poena eximebant; 2) si quis hosti receptum dat, eumque ope & consilio adjuvat; utrumque conjungi debet: hinc ob folium persiguum bellum non moveretur iure; sic e. g. ideo namquam injuriam sibi fieri dixerunt Angli, quod Papa Jacobum Stuwartum, Hispani ducem Ormondi receperunt. At perpetuum fere bellum erat inter regem Anglia Guillermum III. & Ludovicum XIV. regem Francie, quia hic non modo receperat Jacobum II. regem ex Anglia profugum, verum etiam pecunia, navibus, militibus juvabat ad invadendam Hiberniam. Quid vero si profugi petatur deditio? Ea non semper iure petitur, si minorum paratus sit princeps, ad quem alter profugit, ad justitiam administrandam; & sane, si innocens est, cur dederetur? si nocens, cur non æque puniri posset a judice comprehensonis, quam in foro delicti? Enim vero circa hujusmodi privatos raro solet oriiri controversia, nam vix unius privati caussa bellum sibi arcesset princeps, si aliae desint; nec deditio nem admodum urgebit ratio, si periculum sit, ne inde bellum nascatur. Grot. de jur. bell. & pac. II. 21, 3. 599. Attamen si princeps imperii privatum proscriptum ex imperii decreto recipiat, ipse quoque in proscriptiōnem potest incidere. Exemplum Jo. Friderici, ducis Saxonie, Grumbachium recipientis Gothæ notissimum est.

## §. X.

## §. X.

Cum vero casu, qui superiore paragrago explicatus est, magis plerunque repressalias utantur gentes, quam bello: queritur, quid sint repressalias? *Repressalia* sunt ius, quo imperans uititur, cum sibi vel subditis justitia denegatur, ut gentis illius bona tamen diu arresto constringantur, donec sibi suisque satisfactum sit, e. g. Fredericus Guilielmus frustra a rege Hispaniae exegerat *as alienum*, ergo armabat navem, & Hispanicam navem intercepiebat. Differunt haec ab arresto, a) arresto enim constringuntur bona debitoris, repressalia etiam ad bona non debitoris pertinent, modo ejusdem si nationis; b) arrestum forum fundat, non repressalia. Officia circa repressalias sunt: 1) non utendum repressaliis, nisi iussu magistratus, contra sententiam Grot. III, 2, 7. Bodius. de re publ. I, 10. a) quia vis prohibita privatis; b) quia sepe sunt bellii præludium: at solide eos refellit ZIEGLERUS; 2) non plus retinendum ex rebus interceptis, quam ad exfolvendum debitum requiritur; sic enim non esset satisfactio, sed leso, si e. g. pro debito 10000. imperialium retineretur navis 100000. imperialium; 3) is, qui bona amisit, regressum haber adverius debitorem, & hinc etiam iure potest petere, ut iura sibi a credito-  
re cedantur, quo ex iure etiam cesso ad-  
versus debitorem agere possit.

## §. XI.

Denique cum repressalias vi utamur con-  
tra

*De Bello & Pace.* 499  
 tra alium, quam qui nobis debet, queritur, an & vis adhiberi possit pro aliis, id est, an pro aliis bellum geri queat? Id procul dubio affirmandum; sepe enim non minus ad nos pertinet vicini periculum, quam ad illos ipsos: tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet. Sed facile patet, requiri 1) iustam causam, sine qua ne pro nobis quidem bellum iure gerimus, nedium pro aliis; 2) vinculum aliquod, quale dat a) subiectio; ita Mithridati bellum illatum a Romanis, qui cives Romanos & publicanos in Asia occiderat; b) foedus; ita Carthaginibus bellum indixere Romani, quod Saguntum, sociam civitatem, invalerant; c) cognatio; hanc causam hodierno bello praetexere videmus regem Galliae admittitatem cum Stanislao; d) communis causa; ita sepe movente arma Turcarum imperatore, reliqui Christiani principes socios se praebuerunt ad communem hostem coherendum. Sed queritur, an tunc, cum bellum pro aliis fulcipitur, & lucrat quid ex bello possimus? Affirm. ideo, quia non solum id agitur, ut injuria vindicetur, sed & ut in posterum secundiores fiamus, quod obtinetur, si ad mediocritatem redigatur nimia potentia; 2) multæ impensis impendente fuerunt ob alterius iniustiam, quæ refundantur.

## §. XII.

Hac paragrago agitur *de decoro bello*: sed hanc materiam jam paullo ante occupavimus; nihil ergo attinet, can hic repetere.

## §. XIII.

## §. XIII.

Sequitur tertia pars capituli <sup>3</sup> de adquisi-  
tionibus in bello. Quemadmodum iusto ti-  
tulo habemus, quod nobis adjudicatum a  
judice: ita & quod bello, modo legitimo,  
adquisivimus: Provocat ad hunc titulum  
ipse Jacobus moriens, Genes. XLVIII, 23.  
hanc terram gladio & arcu meo comparavi;  
id prelegabat Iosepho. Titulum hunc vel  
modum adquirendi veteres vocabant occu-  
pationem, qua quum sit rerum nullius,  
singebant & res hostium ratione hostium  
esse nullius, adeoque cedere occupanti.  
Sed hoc jam occupavimus supra libr. II.  
cap. 12. §. 14. si enim esset res nullius ra-  
tione hostium, eas possessores ne defen-  
dere quidem possent; 2) multo minus eas  
recuperandi jus esset hosti. Non opus est  
illis ambagibus; jus adquirendi est ex ipso  
jure belli, quod hosti in hostem omnia  
in infinitum permittit, adeoque etiam,  
ut ipsi omnia eripiat, immobilia & mo-  
bilis. Ratione domini distinguitur 1) in-  
ter res mobiles, qua statim nostræ sunt,  
simul ac eas praefidiis nostris intulimus, &  
2) immobiles, qua etiam statim nostræ  
sunt ratione tertii, ratione hollis tuim de-  
mum, ubi in pace juri suo cedit: antequam  
enim id fiat, hosti victo & jus & animus  
est recuperandi. Quemadmodum vero in  
statu civili nostrum dicere non possumus,  
in quo alteri est jus vindicandi: ita nec  
in statu naturali, ubi alteri est jus & ani-  
mus recuperandi. Sed queritur 1) cui  
præda adquiratur? de immobilibus enim

nemo

nemò dubitat, quin adquirantur rei publi-  
cæ, res mobiles vero sicutim iure communi  
adquiri putant singulis, quod tamen falsum  
esse docet L. penult. D. ad leg. Jul. pecul. Jure  
natura & gentium hæc quoque adquiruntur  
rei publicæ, 1) quia ejus auspiciis & sum-  
tibus geritur bellum, 2) quia milites tan-  
tum ministerium præstant rei publicæ; quid-  
quid vero aliorum ministerio & operis ad-  
quiritur, id nobis adquiritur. Concedi ta-  
men privatis potest præda 1) ad acuendam  
fortitudinem, 2) si suo sumtu & periculo  
aliquis in hostes arma paret. An vero &  
res corporales adquiruntur viatori? Resp.  
aut rebus inhærent, & tunc tanquam ac-  
cessoria adquiruntur cum ipsis rebus, aut  
inhærent personæ vieti principis, ita ut ob  
personæ qualitatem competant, & illa in  
victorem non transeunt; hinc e. g. occu-  
pata provincia transeat tituli, prætentio-  
nes, vestigia, aliaque jura: non autem  
victo principe transeunt ad victorem jura in  
uxorem, liberos, &c.

## §. XIV.

Hinc facile patet, quomodo in victorem  
transeat ipsius imperium in viertos? regnum  
enim est vel patrimoniale, tunc imperium  
adquirit viator vel per expressam cesso-  
nem, quoties in conditionibus pacis juri  
suo renunciat, vel per tacitum, quoties  
animus recuperandi deponit. Cyrus Croci  
regnum hoc modo adquisivit: cum enim re-  
gnum patrimoniale sit in dominio principis,  
nullum dubium est, quin hic & ex-  
presso cedere, & tacite derelinquere illud  
possit:

possit: vel usus fructuarium seu legitimum, tunc adquiriri illud viator 1) per pactum expressum inter gentem vietam & vietorem, si vieti sponte se subjiciunt, homagium prestant, e. g. Justinianus ita adquisivit regnum Vandalicum in Africa; 2) per tacitam patientiam, si coacti quidem se subjiciunt, at deinde in vietorum imperio adquiescent, animum recuperandi deponunt; sic Romani adquiescerunt regnum Macedonicum, Aegyptiacum.

## §. XV. XVI.

Progradimur ad quartam partem, ubi agitur de pace, &c quidem de preparacione pacis, inducias, §. 15. de pace ipsa, §. 16. 17.

*Inducias* sunt pactum belligerantium, quo salvo statu bellii actus tantum bellum certum tempus suspenditur. *Pactum* ergo sancte servandum ex eo principio, quod inculcamus §. 5. agimus enim cum hoste tanquam paciente. *Salvo statu bellii*; ergo inducias pertinent ad bellum, quia ius controversum manet. *Actus bellii*; sive omnes, sive quidam: unde sine ratione Hispani absurdum putabant Hollandorum postulatum, ut inducias fierent in Europa, non in India, GROT. Hisbor. Belgic. ad annum 1608. præterea id intelligitur tantum de actibus belli offensivis, non de defensivis. *Ad certum rempus suspendendas*; sive breve illud sit, sive longum. Ceterum quamvis utroque casu inducias pertineant ad bellum, tamen pro spatio illo longioris temporis, vel brevioris, inducias dividuntur 1) in bellicas, quan-

quando hostes manent in procinctu, 2) pacificas, ubi per plures annos nulla fit expeditio. Hinc facile deciditur questio, an etiam pax detur ad certos annos? Lacedemonii pacem inierunt in annos 50. JUSTIN. III, 7. Gustavus itidem ad annos 50. LOCCENIUS Hisbor. Suec. libr. VI. a. 1541. re vera ejusmodi pax non est pax, qui propositum certandi retinent, sed inducias tantum. Inducias porro sunt 1) vel expressa, quæ expresso pacto inveniuntur, 2) tacita, quando necessitas ipsa inducias facit, e. g. hiems vehementior, maris intemperies. Differencia in eo consistit, quod ad arma posteriore casu redire licet, quandocumque placet; non casu priore; inducias incipiunt a die frequente diem pacis, & durant ita, ut ultimus dies adhuc ad inducias pertineat.

## §. XVII.

Pax est pactum omnem hostilitatem planante tollens: 1) non patitur exceptionem metus, nisi injuste extorta pax per vim capi-  
tivo principi illatam; exceptio Francisci I. regis Francie. Vid. DANCKELMANNUS de captivorum principum pafis; 2) qu. an cum rebellibus ini. possit? Affirmat GAOT. III, 14. 6, aut enim vieti sunt, aut victores: si vieti, princeps ignorit, dum cum iis pacius est pacem; si viceversum, transegit eum iis. Officia circa pacem sunt: 1) pacis leges sancte servanda, pacia enim servanda sunt, 2) abstinentiam ab omni cavillatoria interpretazione, 3) sponsores succurrere tenentur pari adversus pacis leges latae. Aliud si ex nova causa bellum sit motum.

## C A P U T X V I L

*De Foederibus.*

## §. I.

**U**ltimum jus maiestatis, quod auctor expendit, in specie est *jus foederum*, quorum consideratur *definatio* & *divisiones*, §. 1. 7. *ad juncta*, §. 8.

*Foedus* est pactum societatum liberarum ad alterutrius aut utriusque utilitatem intum; vere ergo natura non differunt foedus & pactum, sed subjecto tantum, quemadmodum jus gentium & jus naturae. *Pactum*; hinc pax etiam est foedus, ab eo tamen distinguitur, quia pax est conventione necessaria, foedus conventione voluntaria. *Societas liberarum*; earumque imperantium; hinc foedera non sunt, quæ inveniuntur inter imperantem & cives, sed compacta, capitulationes, &c. *Ad alterius seu utriusque utilitatem*; sunt enim alia foedera, cetera infra docebimus, æqualia, alia inæqualia. Hinc admodum abſolum est, quod scribit *Plinius Theſea* inveniſſe foedera; sunt enim juris gentium, nec inventore opus habent, sed fortisan inveniunt aliquos ritus in foederibus adhibitos, quales præcipue apud Orientales sectio victimæ, apud Romanos percusſio suis, addita formula: *ſi ſciens fallo, sum me Jupiter ſalva urbe & re publica ejiciat, quamadmodum ego hunc lapidem*; hinc *Jovem apidem jurnare*. Ceterum foederum diviſio pri-

## De Foederibus.

## 505

prima hæc est: alia juri naturæ nihil superaddunt, quæ vocamus *foedera generalia*; alia quid superaddunt & disponunt, quod jure naturæ non debetur, quæ vocamus *specialia*, e.g. foedera de pace invicem collenda sunt generalia; foedera de certo iubido ſibi invicem praefando, specialia.

## §. II.

*Generalia varia sunt, veluti 1) foedera amicitiae inter Abrahamum & Abimelechum, Genet. XXI, 23. 2) foedera de hospiti jure; hoc jus oīlīa inter privatos & integras civitates obtinebat, ut advenis præbererent hospitii & laitia, vid. SCHILLER. Diff. de jure hospiti, sed hæc hodie extra ulm. Eodem GROTIUS de jure bell. & pac. II, 15. refert foedera commerciorum cauila inita, sed hoc ex principio, quod commercia terra marique libera esse debant; quod manifesto fallit: cum enim quādam commercia civibus & rei publicæ noxa est possit, quis negat, ea prohiberi posse? si qui si prohibiti possunt, possunt etiam permitti, & si permittuntur, permititur quid, quod jure naturæ non debetur. Quoniam, an ejusmodi foedera aliquam utilitatem habant? Dubitari posset, quia jam iūn jure naturæ debemur, quæ nobis illis illipulamur: sed 1) potest contingere, ut amicitia rupia sit, 2) potest etiam alter ſibi persuadere, ſe nobis jure denegare officia amicitiae; opus est ergo ejusmodi foederibus; exemplo*

*Rein. de Off. Hym. & Civis.*

X. eſſe

Foedera specialia sunt, quæ officiis juris naturæ & gentium aliquid superaddunt, e. gr. de mutua defensione. Ea denuo sunt, vel *equalia*, ubi vel idem utrumque onus, vel eadem utriusque pacientis conditio, e. g. se sibi invicem submisuros 10000. milites; utrumque foederatum sui juris man- surum: *inqualia*, ubi vel inpar onus, e. gr. Rex unus alteri promittit 10000. vel foederatus alteri promittit, se ejus maiestate comiter veneraturum. Ita Tartari, Algirienes, &c. foedera inerunt cum Turca. Ad *equalia* foedera pertinent foedera mutua defensionis, mutuorum commerciorum, atque mutua securitatis causa inita.

## §. V.

In*inqualia* iterum sunt talia vel 1) ratione præstandorum, e. g. potentior im- potentiori promittit subsidium 10000. mil- litum, impotentior vel nihil, vel minus; 2) ratione modi, ubi impotentior aliquatenus subscire se potentiori tenetur, ei- que superioritatem aliquam concedere, e. gr. Romani & Carthaginenses. Hi enim promittere tenebantur, si non gesturos bel- la injussu Romanorum, non nisi certum nu- merum navium habituros, elephantes non alturos. Quæritur, an foedera posterioris generis minuant Imperium? Resp. distin- guendum inter onera perpetua & tempora- lia, e. g. exercitum foederatum alete per-

men-

menses, tributum aliquot millionum sol- vere, &c. sunt onera temporalia, quæ non impediunt, quo minus quis summum Imperium retineat. Contra stipulatio perpetui tributi, perpetuæ militiae in alterius recipu- blicæ commodum, omnino cum summo Im- perio confilere nequit. Deinde distinguen- dum, utrum foedus iniquale ad pecuniarium onus pertineat, an jura quædam ma- jestatis intervertat, e. gr. ne alter bellum gerat, militem alat, foedera pangat: prius Imperium non statim minuit, posterius om- nino.

## §. VI.

Sequitur nova divisio foederum: alia enim sunt, quod ad finem attinet, belli causa inita, alia ad pacem conservandam comparata. Belli causa foedera inerunt, vel cum hoste, vel cum amicis & sociis, foedera systematica, de quibus jam supra actum *libr. II. cap. 8. §. 20. seqq.* Dicenda ergo quædam de foederibus, quibus conve- nit, ut populus in certo bello sit neutrarum partium. Ita neutrarum partium hodie volunt esse Hollandi, Veneti, Helvetii; de hac precipue quæritur, an gens cogi pos- sit, vel ut sit neutrarum partium, velut ab ista impartialitate discedat: utroque casu distingendum, utrum jam foedere aliquo nexus sit populus alteri, tunc nulla coactio locum habet, ut sit neutrarum partium; contra cogi potest, ut arma corripiat. Ita superiore bello Galli cogere non poterant circulos superiores ad neutralitatem, & ho- die Imperator injuriam sibi ab Hollandis

Y 2 fieri

fieri conqueritur, quod neutratur partium esse velint, cum ex foedere teneantur ad auxilium. Ubi foedus iusmodi non adest, nec coactio locus est ad arma corripienda, e. g. hodie apud Venetos. Cogit vero quis potest, ut sit neutratur partium, sic superiori bello Imperator cogebat Pontificem, ut sit neutratur partium,

## S. VII.

Feederum tertia divisio ab effectu est, quod alia sine *realia*, qua cum republica ineuntur, & successores omnes, universales & singulares obligant: *personalia*, qua cum imperante, non cum republica ineuntur, e. g. Rex Poloniae foedera potest iniuste, que ad conservationem dignitatis suae pertinent, vel ad electoratum, que ad rem publicam plane non pertinent, ac proinde successores singulares plane non obligabunt in Polonia. Realia presumuntur omnia: 1) cum liberis populis inita, populis enim semper idem censetur, licet forma mutetur: hinc frustra cavillabantur Latinis, se non obligari foederibus cum Romanis initis sub Tarquinio Superbo Rege, quia non amplius Regem habent; 2) que intuitu imperii ineuntur pro imperantibus & successoribus; hinc pacis tractatus & successores obligant etiam singulares; 3) que cum consensu statuum vel ordinum inita.

## S. VIII.

Aduina foederibus sunt *sponsores*, per quas intelligimus foedera a magistratu vel ministro sine iussu & mandato imperantis vel republie inita, Distinguendum tamen,

mini-

minister generalis, an speciali mandato destitutus, posterius enim non nocet, si adsit prius: deinde distinguendum, utrum minister prosteatur se mandato destitui, & hinc tantum aliquid concedat sub spe rati; an vero dolo male dissimulet, se mandatum non habere: priori casu nihil ei imputari potest, posteriore potest ob datum. Jam iure gentium certum est, 1) rem publicam non obligari foedera suo iussto & sine mandato a ministris inito, quia nemo potest obligare tertium, nisi mandatum; 2) ministru[m], qui in dolo veratur, populo decepto & Izo teneri ad satisfactionem; hanc satisfactionem jure speciali Rom. in eo constitisse novimus, ut minister nudus revictis in tergum manus per facieles dederet hollibus, eoque pertinent celeberrimæ sponsones Caudina apud L. IV. IX. 8. seqq. & Numantina, cuius etiam in iure nostro fit mentio, L. 17. D. de legatione. Ob priorum Spurius Postumius consul; ob posteriorum Hostilius Maninus deditus, neuter vero ab hollibus receptus est. Hodie tamen non absconde ignoratio, requiritur deditio, sed sufficit vel deditio, vel alia satisfactio, prout eam stipulata est gens laeta.

## C A P U T   X V I I I .

De Officiis Civium.

## S. I.

**Q**UERUNTUR hactenus fusius dicta sunt, ad officia imperantium pertinuerunt: sequuntur ultimo hoc capite officia civium, ubi quartatur 1) quoniam illa sunt §. 1. 2) quamam sunt generalia? §. 2. 3. 3) quamam specialia? §. 6. 14. 4) quando cumque utraque essent? §. 15.

Cives duplēcēt rēprēsentant personam, considerari enim possunt tamquam membra unius ejusdemque corporis, vel reipublice, id est, tamquam cives, & tunc omnes inter se sunt *æquales*, cuiuscumque sunt dignitatis, omnes enim civium commodis fruuntur, & onera subeunt, nisi sint privilegio-exemptionis muniti. Deinde etiam considerantur tamquam officiales, qui certam dignitatem, certumque officium in republica administrant, & hactenus non sunt *æquales*, ceu supra in cap. de eximis ratione demonstravimus. Secundum hunc duplēcem respectum officiū civium dividuntur in *generalia*, ad qua omnes indistincte tenentur tamquam cives; *specialia*, ad qua quisque contemplatione officii vel status sui obstrictus est; sic miles debet reipublicā certa officia, ad qua non tenetur legatus, &c. in illis possumus plus prastare, quam debemus, in his id in *vito* ponitur.

## S. II.

## S. II.

Jam de generalibus, quæ pertinent vel 1) ad imperantem, e. g. ut cum dignis honoribus persequamur, §. 3. 2) ad rem publicam vel patriam, e. g. ut eam defendamus, §. 4. 3) ad concives singulos, e. g. ut cum iis iuste & civiliter vivamus, §. 5.

Addunt aliqui *Dæum*, sed ei non debemus officia tamquam cives, sed tamquam homines, eadem debituri, si vel maxime extra civitatem in statu naturali viveremus, quod exemplo officiorum erga se ipsum illustrati potest, ad qua cives itidem obstricti sunt, sed non tamquam cives, sed tamquam homines. Potest quidem & civi specialis obligatio nasci ex legibus ecclesiasticis, sed haec non versantur circa ipsum cultum Dei, sed circa ritus, id est, res in se indifferentes. Vir prudens tamen & illas obserbar, partim quia civis est, partim ne exemplo alii noceat: at haec officia proprie non praefat Deo, sed superiori, qui hos ritus prescripsit.

## S. III.

Imperanti debemus reverentiam, fidelitatem, obsequium; illam, quia est superior, & talis quidem, qui pro nostra & publica salute excubat qui salutem nostram promovet, ei debemus amorem, amor erga superiorē vocatur reverentia vel reverentia, ceu supra demonstravimus, ergo imperanti debemus venerationem & reverentiam. Illam quoque, nempe fidelitatem debemus, quia principi obstricti sumus ex parte.

Ad; si præstamus, quod ex pacto debemus,  
ad eum præstamus, adeoque sumus fideles,  
ergo principi oblitio sumus ad fidelitatem.  
Hoc nempe obsequium debemus, quia rei  
publicæ una est voluntas, & quidem per  
submissionem voluntatum nostrarum, qui  
submitit alteri voluntatem, obsequitur, er-  
go debemus principi obsequium. Reveren-  
tia se exercit in eo, ut imperantem quovis  
modo discernamus a reliquis concivibus,  
hinc erga illos utendum a) iustis confuetis  
& honoribus, b) gestibus in re publica re-  
ceptis; sic Angli regi seruimus geno subni-  
xi, c) sermone modesto, ne de imperan-  
te scabiose loquamur. Fidelitas a) ne ex-  
teris plus deditus sit + quam imperanti;  
hinc supplicio quovis dignæ coniurationes,  
proditiones, corruptiones; b) ut impe-  
rantis & rei publicæ salus suprema lex  
sit, salva tamen humanitate erga exterorū;  
solidum ergo consilium Hippocratis ne-  
gantis, se Persis peste laborantibus sub-  
venturum; eas epistles edidit THOMASUS  
in Histor. Iapient. & stultis, obsequium tum  
erga leges, tum erga iusta specialia principis.

## §. IV.

Officia erga patriam in dubium vocavit  
Jo. CLASICUS in *Aris critica*, II. 2, 5, 16,  
existimans, si idea patriæ resolvatur, per  
eam vel intelligi provinciam, agros, ur-  
bes pagos, adiuncta, vel homines in illa  
provincia degentes, qui plerique stulti &  
mali sunt; rident ergo veteris illud dictum  
Horatianum: *dulce est pro patria mori*. Sed  
per patriam intelligimus ipsam rei publicæ

fir-

structuram, quatenus illa per pacta coa-  
luit; ea destruta & nos peribimus: cum  
ergo aliter servari non possit, quam si  
illam tueamur & defendamus, patria de-  
bemus hoc officium, ut salvam quovis  
modo præstamus; ergo patriæ oblitio  
sumus 1) ad charitatem, tum ob bene-  
ficia, quibus salva illa perficiuntur, tum  
ob naturalem instinctum; 2) ad fidelita-  
tem, quia officia hæc nascuntur ex rei  
publicæ structura, hac autem in pactis  
consistit, pacta requirunt, ut fides ser-  
vatur; 3) ad defensionem, hoc exigit finis  
rerum publicarum.

## §. V.

Officia generalia erga concives denuo  
ex fine & structura rei publicæ derivan-  
tur. Finis rei publicæ est securitas, non  
modo externa adversus hostes insidiantes,  
verum etiam interna adversus concives.  
Ex eo sequitur, 1) ut cum concivibus  
pacifice sit vivendum, adeoque 2) tur-  
ba, tumultus non dandis; 3) a factioni-  
bus abstinendum; 4) honori & utilitatii  
civium non invidendum sit.

## §. VI.

Officia specialia dividuntur in *latiora*,  
que se per totam rem publicam diffun-  
dunt, §. 6. strictriora, que ad cuiusvis of-  
ficium pertinent, §. 7, 14. *Latius* officium  
est unicum, idque permagni momenti: ne  
quis adfectet in re publica officium vel  
statum, cui impar sit; nam si id facit, 1)  
refragatur vocacioni Dei, 2) non adsequetur  
finem.

finem deficientibus mediis, 3) prodit eo ipso ambitionem & avaritiam. Ex eo vero fluit, nec artibus vetitis utendum esse ad obtinenda officia, quas artes veritas Romani uno & communī nomine vocarunt *ambitum*, cui varias saepe leges admodum severas, & in his quoque legem Julianam de ambitu oposuerunt. His artibus permisis fieri non potest, quia vel indigni admoveantur clavo reipublicæ, vel nimis potentes libertatem oppriment, quod imprimis in aristocratis & democratis metendum.

## §. VII.

*Serilliora* officia consiliariorum ex fine patent, 1) nosse rem publicam, ejusque formam; 2) consilia attempare utilitatē rei publicæ: utilitas autem est vel ad-parens, ubi se junguntur iustum, honestum; & utile verum, ubi semper honesto jungitur utilitas; 3) nec principi, nec populo adulati; 4) abesse a factionibus. Quaritur, an malum consilium puniri possit? & quidem ob solam infelicitatem eventus? Ita facere solent Turcae, ita olim Carthaginenses; sed absurdum, nam 1) nihil contra fidem actum, 2) consilium non est obligatorium, 3) evenit nemo præstare potest, & optima consilia saepe male cedunt, 4) deerunt consiliarii cordati, si periculum fuerit, consilia dare.

## §. VIII.

Ministrorum ecclesiasticorum officium partum in docendo, partim in exemplo con-

consilit, quæ officia ex fine hujus status ecclesiastici fluunt, qui est, ut se aliosque beatos reddant. Cum tamen hic finis non pertineat ad civitatem vel rem publicam: alia hic querenda sunt officia ministrorum, quæ tamquam boni cives rei publicæ debent. Talia sunt, 1) nullas proponere doctrinas rei publicæ noxias, 2) non agere demagogos, & cives concionibus seditionis concitare adversus rempublicam, 3) non subtrahere se magistratum imperio, & formate rem publicam in republica.

## §. IX.

Docentium finis est, juventutem reddere doctrinæ melioremque; hinc 1) eorum doctrinæ sint veræ & utiles; hinc Cato censuit, ut sophiste urbe subinvenirentur; hinc non ferenda artes noxie, astrologia, chiromantia; 2) veræ sint doctrinæ, addantur probations & demonstrationes, aliud cū præcipere, aliud docere; 3) auditores ad virtutem perdulant, a) quia homo improbus & dissolutus nihil profest rei publicæ, si vel Salomon est sapientior, b) præterea non potest ad veram sapientiam & eruditio-nem pervenire, qui vitii indulget, nam & sicut erit ad quævis bona, & necessaria negliget, & perpetuo ideis stolidis & pravis mens occupabitur, nec ordinem in studiis observabit. Quaritur, an liber-tatis philosophandi permittenda sit docentibus? Distinguendum inter doctrinas indiferentes, & cum rei publicæ damno coll.

conjectas posteriorum ratione nulla potest permitti libertas, e.g. atheismus, magistratum non esse necessarium, judicia esse injusta, bellum non geri posse a Christiano, &c. in indifferentibus permittenda libertas, quia 1) veritas in apicum protrahitur, 2) multa nova reperiuntur, 3) si falsa simul in lucem prodeunt, ea mox profligantur a viris doctis. Hinc vidimus in tempore, quo adhuc sectaria obtinebat philosophia, nihil novi inventum; si quid enim inveniatur, supprimebantur ingenia.

## S. X.

Judicium, quorum finis est justitiam administrare, 1) facilem accessum praebere; non cuvis domi, & frustancum esset, & cum periculo corruptionis conjunctum, nisi peculium urget; sicuti tribunus plebis nostri quoque iugis apertas habere tenebant; sed in iugis; 2) non respiceret personas; leges iuste aca, judices autem vivæ leges; 3) lires reddere breviores; corruptiones fugre, si vel maxime profiscantur ab eo, cuius justa causa est, nam cur praemissi adduci se patiut ad item pro eo damnam, qui & premio non dato id jure exigere poterat; 4) judicare secundum actis; quam enim periculosum sit, rem committere iudicis conscientia, jam supra dictum; 6) nihil habere notorium nisi ex actis.

## S. XI.

Militum alii præsunt, alii parent; militibus recte uti ad conservationem reipublicæ; ergo 1) eos exercere debent, ut arma expedire, jussibus patere, in aciem dis-

disponi discant, ut taceamus, hoc & ad vacuitatem facete; 2) disciplinam severam habere, ne cui vim faciant, ne voluptatibus dissipant, ne frana mordeant; 3) militibus parcere, rempublicam ales non committere; 4) commecatus curam gerere; parum ardoris in aciem adferent milites ferias a genes elutiales; 5) militibus pro republica, non contra eam uti, hinc infigne fastus admisere Marius Sulla, Cæsar, Pompejus, qui tempub. viribus suis everterunt.

## S. XII.

Gregariorum militum finis, ut vi hostium opponantur, eaque sustineant; ergo ab iis iure exigitor a) fortitudo, que sane toto celo differt atemperitate; b) stationes non deferenda, ergo fuga delictum; Romani intantes habebant, qui vulnus in tergo acceptilent; c) obsequium strictum, sine quo bellum non geruntur; d) officium a JOANNE Baptista prescriptum: *nominis vim inferre, neque facere iniuriam.*

## S. XIII.

Legatorum finis est, principis personam reprezentare apud extos, & sic ejus utilitatem promovere, ac si ipse Princeps aderet; ergo 1) decet eos esse graves, catitos, circumspectos, 2) nec eccleros nimis, nec jullo iuspiciatores, 3) mandatorum tenaces, 4) adversus corruptiones invictos, 5) taciturnos.

## S. XIV.

Quæstorum finis, recte dispensare opes reipublicæ; ergo 1) exigere debent sine acerbitate, Caroli V. iudicium erat de Belgis,

null-

nullum populum libertius conferre tributa, si humaniter tractetur, nullum esse magis pertinacem, si vi utaris; 2) ad rei publice necessitates expendere pecuniam, non in suam rem convertere; 3) rationes reddere adcuratas.

## S. XV.

Supradicta ultima pars, quamdui civium officia durentur & quando cessent? Speciaalia, quamdui durat officium; generalia, quamdui quis civis est. Cives esse desinunt 1) per migrationem voluntariam; si requisiita obseruentur, e.g. si homines propriae sunt, non sine consensu domini; si liberi, solutis gabellis; 2) per exsilium, per quod ramen non jus accipiunt a iure machinandi contra rem publicam; 3) per occupationem ab hoste factam, qua imperium in victores transit; 4) aliquando per Colonias; aliquando dico, nam, ut recte obseruat **GELLUS**, Coloniz quaedam sunt liberae, veluti Roma Albaniorum; locice, qua comiter tantum venerantur majorem patriam, & cum ea perpetuum iudeos colunt, e.g. Carthago Tyriorum; subditae, qua ita ducuntur, ut conitanter metropolitae maneant, hodie Hispanorum, Gallorum, Anglorum, Batavorum in Iだian & American ductae. Solaz ergo libera Coloniz officis generalibus erga metropolim vel maiorem patriam plane liberantur, non reliquz.

## INDEX

319  
INDEX CAPITUM.

## LIBER I.

CAPUT I. DE actione humana.  
pag. 17

CAP. II. De norma allionum humanarum, sive de Legi in genere.	49
CAP. III. De Legi naturali.	69
CAP. IV. De officiis erga Deum, sive de re- ligione naturali.	87
CAP. V. De officiis hominis erga se ipsum.	
101.	
CAP. VI. De officio quorundam erga quos illi- ber, & non de iudicatis aliis.	124
CAP. VII. De agnoscenda naturali hominum aequalitate.	138
CAP. VIII. De promiscuis officiis humaniza- tis.	143
CAP. IX. De officio pacientium.	152
CAP. X. De officio sermocinantium.	177
CAP. XI. De officio jurantium.	187
CAP. XII. De officio circa adquirendum re- rum dominium.	200
CAP. XIII. De officiis, que ex dominio re- rum per se resultant.	225
CAP. XIV. De pretio.	232
CAP. XV. De generalibus, qui presia veram supponunt, & de fluentibus inde officiis.	
243.	
CAP. XVI. Quibus modis solvantur obliga- tiones, que ex paliis oriuntur.	264
CAP. XVII. De interpretatione.	271